teljesebb mértékben és minden irányban érvényre juttatni, de ennek a jámbor óhajtásnak útját állja az érvényben levő jogrendszer, amely a jogerősen elbírált jogi kérdésnek újrabolygathatását kizárja. A föloldó végzés jogorvoslattal megtámadhatatlan bírói intézkedés lévén, az abban kinyilvánított álláspont jogerőssé válik és ennélfogva az eljárás további folyamán meg nem másítható. Ha helye lehetne annak, hogy a fölülvizsgálati bíróság a föloldó végzésben kinyilvánított álláspontjától megváltozott bírói gyakorlat alapján utólagosan eltérhessen, akkor semmi értelme sem volna annak, hogy az eltérésnek ettől a lehetőségétől a fellebbezési bíróság el legyen tiltva és kénytelenségből olyan, esetleg nagyon hosszadalmas és költséges eljárást lefolytasson, azután pedig olyan ítéletet hozzon, amelyről tudja, hogy az teljesen kárbaveszett erő- és tekintélypazarlás. Ez a lehetőség egymagában is kétségtelenné teszi a jogegységi döntvény tarthatatlanságát.

Nem szerencsés alkotás a 71. sz. jogegységi határozat. Kihívja a teljes ülés mielőbbi közbelépését azzal is, hogy a jogegység elveibe is beleütközik. Micsoda jogegység az, ha a legfelsőbb bíróság már kinyilvánított álláspontját ugyanabban a perben utólagosan tetszés szerint megváltoztathatja? Micsoda jogegység az, ha a legfelsőbb bíróság állásfoglalása az egyik bíróságot kötelezi és a másikat nem kötelezi? Micsoda jogegység az, ha az új anyagi jogszabálynak lényegileg azonos körülmények között egyszer van visszaható ereje és máskor nincs visszaható ereje?

Aranyzáradék és pénzrendszer.*)

Hozzászólás dr. *Koós Zoltán* ily című előadásához a Magyar Jogászegyletben.

Dr. *Koós* Zoltánnak 1935. március 27-én az aranyzáradékról tartott nagyértékű előadása élénken érezteti azt a hatást, amelyet az amerikai gazdasági fejlemények a mi mai felfogásunkra, gondolatmenetünkre gyakorolna úgy I. a hitelpolitika, mint II. az ügyletértelmezés szempontjából.

I.

A többszáz éves aranyzáradék eddig független életet élt a mindenkori valutapénz vásárlóerejétől és a pénzrendszerek változása esetén sem vesztette el érvényességét, sőt amint a jogászegyleti vita során dr. Nyulászi és dr. Görög arra utaltak, rendeltetése épen az, hogy a pénz ingadozásával szemben nyujtson védelmet.

---

*) Az aranyzáradék kérdésében dr. *Koós* Zoltán előadása nyomán, melyet a Magyar Jogászegyleti értekezések és tanulmányok egész terjedelmükben közöltek, nagyszabású vita indult meg. A vita tárgya, hogy az aranyzáradék joghatályossága a pénzrendszerek mai válsága mellett mennyiben tartható fenn. Természetes, hogy a vita középpontjába került az amerikai fejlemények megvilágítása. E tekintetben kitünő szolgálatot teljesít *Liebmann* cikke.

Mikor a háborút követő későbbi években az arany ára emelkedett, az áruké csökkent, viszont a termelők nagy rétege aranyban volt eladósodva: állott elő *Északamerika farmereinél* az aranyadósság terhe és a termékek ára közti aránytalanság. Nyilván a farmerek adták az impulzust az ismert *Irving Fisher* és *Warren*-féle tanok érvényre jutásához, maga dr. Warren is farmercsalád gyermeke;[1]) Steagall az inflációs irány egyik vezetője, Alabama — James Strong, Kansas állam képviselője és egy kansasi szenátor nevezte az aranyat a közhitel legnagyobb ellenségének — 1878-ban, tehát az amerikai aranyzáradék fénykora előtt,[2]) míg a Supreme Court kisebbségi véleménye utal arra a nagy és hasznos szerepre, melyet a záradék a háborús pénzügyek keretében betöltött. (Hiv. kiad. 32. o.).

Amikor dr. Koós az aranyzáradékba az azonos vásárlóerő kikötés vélelmét belékapcsolja, amerikai nyomon indul, de attól erősen eltér. *Az amerikai tanok ugyanis a vásárló erő rugalmasságát magán a dolláron kivánták megjátszani és épp ez volt a célja az aranyárak emelésének* és azon felhatalmazásnak, hogy az Elnök az arany árát időről-időre állapíthassa meg. Dr. Koós e gondolatot transponálja az aranyzáradékra.

Az aranyzáradékba beleértelmezett vásárló erő-azonosság kikötést azonban az amerikai tanok nem ismerik. Ellenkezőleg éppen azért semmisítették meg a záradékot, mert a korábban a felek értéktartási célját szolgáló és legálisnak elismert szilárd kikötés „these clauses were intended to afford a *definite* standard or measure of value" (Hiv. kiad. 7. old.) tartalma utóbb, a *devalváció után* ellentétbe került a „uniform currency" pénzrendszerével. Így a Supreme Court 270. sz. ítélete (hiv. kiad. 13. és 14. old.).[3])

Ha a dr. Koós-féle vélelem benne volna a záradékban, úgy *nem lett volna szükség azt megsemmisiteni!* — ami egyébként a kisebbségi vélemény szerint nem is tartozik a Congressusnek a pénzrendszert megállapító hatáskörébe. *Egyedül a dollár vásárlóerejére hivatkozik a Liberty bondokra vonatkozó 532. sz. itélet* (27. old.), midőn a kárigényt a vásárlóerő állandósága címén elutasítja.

Az amerikai tanok tehát dr. Koós tanítását nem támogatják, sőt yele ellentétes elvi alapon állnak.

A Joint Resolution szerint az aranyzáradék gátolja a Congressust azon politikájában, hogy minden dollár vásárlóerejét minden időben egyformán tartsa: viszont dr. Koós szerint az aranyalapu pénzrendszerek világszerte beállott functionális zavarai gátolják az aranyzáradék további érvényesülését.

Mindkét tan következetlenné válik önmagához. Az amerikai törvényhozás azzal, hogy az Elnököt korlátozza abban, hogy

---

[1]) L. dr. Makai Pénz és Hitel 191. old.

[2]) Congressional Record Vol. 77.—5024. old.

[3]) Az 1935. április 11-én kelt belga királyi rendelet is devalvációval kapcsolatban hatálytalanítja a korábbi aranyzáradékot az adósok és az ügyletek bizonyos csoportjára nézve.

a „rugalmas" dollárt eredeti aranyértéke 50%-a alá értékelje; dr. Koós abban, hogy — ámbár a világ aranypénzrendszerei szerinte többé nem működnek, mégis fentartja az aranyzáradékot, sőt a hitelezőnek várakozási jogot kíván biztosítani, *a folyó szolgáltatásokat pedig egyszerűen currens pénzben kivánja teljesíttetni, ami bizonyára nem fejezi ki az azonos vásárló erőt!*

Mindkét tan megáll a lejtőn, amelyen elindult, amikor látja, hogy hová vezet az „amputation de la monnaie" (Caillaux) irányzata. Mindkét tan alapvető gyengesége, hogy pillanatnyi helyzetek orvoslását, végleges és jóvá nem tehető remediumokban keresik. Dr. Koós ma az aranyat úgy szemléli, mint amelynek, illetve nálunk már leszálított egyenértékének (l. dr. Nyulászi) szolgáltatása az adósra türhetetlen. De az *aranyat kikötő hitelező épp oly risicot vállal magára,* feltéve, hogy az arany ára esik (l. Angas „The Coming Collapse of the Gold). Uj aranytermő területek, az aranyfedezetben beállható rendszerváltozások, a mai bányák termelési viszonyainak változása, az arany értékét épp úgy csökkenthetik, mint ahogy az ma emelkedett. Vajjon ki fogja a hitelező kárát megtéríteni, ha az aranyat már csak a fogorvosok, az ékszerészek és az órások fogják keresni?

Ez ugyan még nem közeli lehetőség, mert a multat mindenben megtagadó Szovjet-Oroszország is Amerikában legújabban oly kötvényeket kíván elhelyezni, melyekben a fizetési igéret színaranyhoz van kapcsolva és minden devalváló állam, így Csehszlovákia, Ausztria, Belgium, de Északamerika is — csökkentett valutáját azonnal ismét kisebb súlyú színaranyhoz viszonyítja.

Ma még az arany iránti bizalom, vagy annak illuziója általános. Dobretsberger grazi professor szerint „Gold verdankt seine Stellung als Träger der Kaufkraft, weder seinem Eigenwert, noch seinen Eigenschaften, sondern *der allgemeinen Annahmegewohnheit.*"

Az angolok pedig ezt „the only honest standard"-nak szeretik nevezni. *A vásárlóerővel együtt ingadozó értékü aranyzáradék, azonban a hitelező ily feltevését nem valósítja meg.* Mert az aranyzáradékos magyar hitelező például *ugyanazt a pengőértéket* akarja visszakapni, amit adott, ügyleti célja pedig nem irányul ugyanazon vásárlóerő egységekre. Nincs okunk arra, hogy a felek ügyleti szabadságát e részben korlátozzuk, *mert az aranyzáradékos hitelező is ki van téve annak, hogy gyengébb vásárlóerejü pengőt fog visszakapni.*

Van Krimpen amsterdami ügyvéd az J. L. A. budapesti konferenciáján nagyon kidomborította a háború előtti és utáni értékváltozások közötti különbséget. Utalt arra, hogy míg a háború alatt a pénz értéke csökkent az áruéval szemben: addig 1929. óta az árú értéke csökkent az arannyal szemben. És ámbár szerinte az volna ideális, ha a hosszúlejáratú kötelezettségeket egyes lejáratait szerint indexalapon újból megállapítanák: belátja, hogy ez nagy nehézséggel és bizonytalansággal járna. Nincs törvényhozó szerinte, aki egy nemzetközi index alkalmazásának szabályait meg tudná állapítani.

E részben utalok dr. Bátor meggyőző érveire is, Gomperz Ervin kitűnő cikkére, a Pester Lloyd április 21.-i számában, amely bár index párti, végeredményben csakis az indexprobléma kiforratlanságát bizonyítja a „Conjunctura index" javaslatával. Magam ehez csak egyet tennék hozzá: A közelmult japán földrengés megismétlődése például átmenőleg tönkreteheti ezen ország egész izzólámpa kivitelét — tegyük fel Ausztráliába. — Szabad-e a világkereskedelmi indexszám ily változásától tenni függővé a magyar gazda eladósodása mértékét?

II.

Mint szorosan ügyletértelmezési kérdésben, Európa e téren sokszoros res judicatával áll szemben. A hágai Cour Permanente nagyhírű, 1929-ben hozott ítélete a szerb és braziliai kötvények ügyében gondosan értelmezi a kötvények aranyfizetési záradékát. Illogikus volna feltenni az ítélet szerint, hogy az aranykikötéssel a felek csak aranypénz darabokban való fizetést akartak kikötni, anélkül, hogy aranyértékmérőre utaltak volna. Ily magyarázat nem értelmezése, hanem lerombolása volna az aranyzáradéknak.[4]) Az ítélet tehát kifejezetten aranypénzdarabokra és alternative az *„étalon de valeur or"*-ra gondol, amibe vásárlóerő kikötést belemagyarázni szerény véleményem szerint semmiképp sem lehet.

Az Angol Lordok házának ítélete az Intercommunale belga Villamossági Társaság ügyében[5]) nagyon részletesen vizsgálja a felek akaratát. A goldcoin kikötés szószerint nem volt értelmezhető. A felek azonban a kikötéssel határozott célt akartak megvalósítani, s ha ez törvényes, úgy annak érvényt kell szerezni Így jutnak a Lordbirák is az aranyérték kikötésre — *„equal to the value of gold coin"* — utalva az aranypénz súlyára és finomságára a kikötés idejében, ami ismét nem vásárlóerő-azonosság.

Ugyanily eredményre jut a Reichsgericht 1934. november 12-én kelt ítélete,[6]) a Krupp kötvények ügyében. A kötvények szerint a Goldmark tekintendő als „Inhalt des Schuldverhältnisses", melynek súlya és finomsága rendeletekben van meghatározva. Nyomatékosan utal arra, hogy a külön okiratban kikötött biztosítéki jelzálog is finom aranyban van megállapítva. — „De gewollte Begründung einer Goldschuld" mondja az ítélet — finom aranyra mint kikötött jószágfajra és nem annak hullámzó vásárlóerő egyenértékére gondolva. Dr. Koós értelmezése a németek által sokszor hangoztatott „Treu und Glauben" elvének szerintem nem felel meg.

Az olasz irodalomban Tullio Ascarelli padovai egyetemi tanár felfogása szerint,[7]) melyet az olasz bírói gyakorlat is követ, az aranyzáradék kikötésénél egy fémmennyiség határozza meg

---

[4]) *Baumgarten:* Jogászegyleti Értekezések XXII. k. 124. füz. 405. o.

[5]) The Financial Times 1934. évf. 14006.

[6]) Bankarchiv 1935. jan. 1. 163. old.

[7]) Pagamento dei debiti con clausole oro 1933. Milano.

a szerződés tárgyát — *una quantità metallica* — ez adja meg a stipulált belső értéket (il valore intrinseco). Az aranyzáradékkal a felek azon veszély ellen védekeznek, amelynek a Lira ki van téve és inkább alávetik magukat az aranyárfolyam változásának. Más értelmezés mellett az aranyzáradéknak praktikus értelme nincs. Talán ez a legvilágosabb cáfolata dr. Koós Zoltán tételének. A felek számolnak az arany, mint jószág vásárlóerejének hullámzásával és azt tudatosan választják ki számos más jószág közül.

A Liberty bondokra vonatkozó ítélet pedig számolni látszik a dollár vásárlóereje csökkenésével, mely esetre a kárigény megállna.

III.

Konkluzióim a következők:

A) Ügyletértelmezés kérdésében:

1. A felek aranykikötése az európai jogi irodalom és a vezető államok felsőbíróságainak gyakorlata szerint, mint érvényesen szerzett jog (l. Cour Permanente) jogilag védendő érdektárgya, s mely a magántulajdon alapelvében gyökerezik (l. I. L. A. magyar csoport jelentése I. p. 1. bek.).

2. Azt a felek valódi akarata szerint csak úgy lehet értelmezni, hogy a kikötés tárgya egy bizonyos aranyfémmennyiség, illetve annak egyenértéke szolgáltatása (Ascarelli) minden nemzeti valutától függetlenítve (Dr. Bátor).

3. A vásárlóerőhöz kötött aranyzáradék oly bizonytalanságot eredményezne — de a bíróságokat is oly lehetetlen feladatok elé állíthatná, amely helyzet a nélkülözhetetlen értéktartó kikötések destrukciójára vezetne.

B) Hitelpolitikai kérdésben.

4. Hazai viszonyaink között, mint adósország az aranyzáradék elejtésével, vagy denaturálásával erős gazdasági fegyvert adnánk ki kezünkből, jövőbeli hitelünket tennők kockára (dr. Nyulászi, dr. Görög), s a pengőt mint „izolált valutát" rosszabb helyzetbe hoznók.[8])

5. Az aranyzáradék terhe szigorú devizakorlátozásokkal élő országban, mint a mienk aránytalanul kisebb, mint Északamerikában és egyes túlterhelt adós-kategóriák az alacsonyabb érmeparitás alkalmazásával (dr. Nyulászi) jelentékenyen mentesülnek. További védelmi rendszabályok egyetemes és országos érdekből nem lehetnek olyanok, melyek a záradék fenti elvi tartalmát érintenék.

6. A jelen gazdasági helyzetben a Magyar Jogászegylet helyesen csak a már kikötött aranyzáradékok jogászi értelmezésével foglalkozhatik; a jövő tekintetében bevárandó volna az International Law Association 1936. évben Párisban tartandó konferenciájának eredménye.

Dr. Liebmann Ernő.

---

[8]) Jean Labadié „Le Probléme des Monnaies" L'Illustration 1935. április 13.